הצעת חוק לפסילת מועמדים ערבים ולהטיית הבחירות

עמדת מכון זולת בעניין הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון – הרחבת העילות למניעת השתתפות בבחירות)

מבוא

ביוני 2022, מכון זולת התריע בדוח "דמוקרטיה לכאורה" על ההידרדרות למשטר סמכותני במדינת ישראל, בין היתר באמצעות המהלכים לדחיקת אזרחי ישראל הערבים ונציגיהם מחוץ למגרש הפוליטי.[1]

בהצעות האופרטיביות של הדוח, **מכון זולת הציע דווקא לחזק את הזכות להשתתף בבחירות**: הוצע לתקן את הוראת סעיף 7א לחוק-יסוד: הכנסת,[2] ולעגן בה את ההלכה הפסוקה של בית המשפט העליון אשר צמצמה את האפשרות לפסול מועמד ורשימה רק למקרים קיצוניים ומוכחים היטב. עוד הוצע לאסור על ועדת הבחירות המרכזית למנוע מרשימה או אדם להתמודד בבחירות מחמת גזע, דת או קבוצה דתית, לאום, ארץ מוצא, מין, נטייה מינית, השקפה, גיל, מעמד אישי והורות. כמו כן, הוצע לקבוע שמועמד לא יידרש להצהיר כל הצהרה במידה שוועדת הבחירות המרכזית מעוניינת לפסול אותו מטעמים החורגים מתנאים אלה. זאת, על מנת להפסיק את החובה שוועדת הבחירות מטילה על מועמדים המייצגים את המיעוט הערבי לשוב ולהצהיר נאמנות, במטרה להדגיש את זרותם ולהציגם כ"גייס חמישי".

ההצעה לתיקון חוק יסוד: הכנסת להרחבת העילות למניעת השתתפות בבחירות הוגשה כהצעת חוק פרטית על ידי יו"ר הקואליציה ח"כ אופיר כץ מהליכוד,[3] ואושרה בקריאה טרומית ב-30.10.2024.[4] כפי שיוסבר בהרחבה להלן, ההצעה מהווה חלק בלתי נפרד מן המהפכה המשטרית:

- **ההוראות הרחבות של ההצעה פוגעות באופן חמור ולא מידתי בזכויות היסוד של שוויון, חופש הביטוי וחופש ההתארגנות, ובמיוחד בזכויות לבחור ולהיבחר שנחשבות לזכויות בסיסיות במשטר דמוקרטי. כך, ההצעה מעוניינת לרוקן מתוכן את פסיקת בית המשפט העליון שביטאה גישה ברורה ועקבית, לפיה את סעיפי החוק הקובעים מגבלות על הזכות להיבחר יש לפרש בצמצום, פן יוגבלו זכויות יסוד אזרחיות יתר על המידה.**
- **ההצעה מממשת את האידיאולוגיה של הרב מאיר כהנא, שראה את אזרחי ישראל הנמנים על המיעוט הערבי ונציגיו בכנסת כאויבים המסוכנים ביותר של מדינת ישראל שיש לכל הפחות לגרשם, עמדה ששותפים לה בכירים בקואליציית הימין הקיצוני של ראש הממשלה נתניהו.**
- **ההצעה מהווה ניצול לרעה של הכוח השלטוני, מצד הממשלה והכנסת שנשלטת על ידיה, כדי להטות את הבחירות ולהקשות על הקמת קואליציה חלופית לקואליציית הימין הקיצוני**

---

[1] איתי מק, דמוקרטיה לכאורה: מצב המשטר בישראל, **מכון זולת** (20.6.2022).
[2] חוק יסוד הכנסת.
[3] הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון - הרחבת העילות למניעת השתתפות בבחירות), **מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת**.
[4] ליאור ורוצלבסקי, מהומה במליאה: קודם החוק שיקל על פסילת מועמדים ערבים לכנסת, **רשת 13** (30.10.2024).

ששולטת במדינה מאז ינואר 2023. זאת לאחר שכבר נעשה ניסיון דומה בשנת 2014 באמצעות העלאת אחוז החסימה.

- ההצעה מבטאת האצה של תהליך המתנהל מזה שנים לפסילת חברי כנסת, מועמדים ורשימות מועמדים המייצגים את המיעוט הערבי. אף אם שום מועמד או רשימת מועמדים לא ייפסלו, ההצעה עדיין משרתת את קמפיין הדה-לגיטימציה לשיתוף פעולה פוליטי עם נציגי אזרחי המדינה הערבים בכנסת.
- ההצעה הינה חלק מסדרת חוקים גזעניים שנועדו להעביר מסר לאזרחי ישראל הערבים, המהווים כ-20% מאוכלוסיית המדינה, שהם, במקרה הטוב, אזרחים סוג ב' במדינת ישראל.

<u>המצב החוקי הקיים:</u> בעקבות סדרה של תיקונים שיפורטו להלן, סעיף 7א(א) לחוק-יסוד: הכנסת קובע שרשימת מועמדים לא תשתתף בבחירות לכנסת ולא יהיה אדם מועמד בבחירות לכנסת, אם יש במטרותיה או במעשיה של הרשימה או במעשיו של האדם, לרבות בהתבטאויותיו, לפי העניין, במפורש או במשתמע שלילת קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, הסתה לגזענות, או תמיכה במאבק מזוין, של מדינת אויב או של ארגון טרור, נגד מדינת ישראל. בנוסף, סעיף 7א(ב) לחוק זה קובע כי "החלטת ועדת הבחירות המרכזית כי מועמד מנוע מלהשתתף בבחירות טעונה אישור בית המשפט העליון".

<u>תיקון החוק המוצע עתה:</u> להרחיב את האפשרות למנוע השתתפות של מועמדים ורשימות מועמדים בבחירות לכנסת ולצמצם את הבקרה השיפוטית. לפי ההצעה, ניתן יהיה למנוע את ההשתתפות בבחירות בשל תמיכה במאבק מזוין, גם אם התמיכה היא במאבק מזוין של מפגע בודד, להבדיל מהחוק הקיים שמאפשר זאת רק אם התמיכה היא במאבק מזוין של מדינת אויב או של ארגון טרור. בנוסף, לפי ההצעה ניתן יהיה למנוע את ההשתתפות בבחירות גם אם התמיכה היא במאבק מזוין נגד אזרחים ישראלים, בשונה מהחוק הקיים שמאפשר זאת רק אם התמיכה היא במאבק כאמור נגד מדינת ישראל. עוד מוצע לקבוע במפורש בסעיף כי גילויי האהדה או התמיכה ייחשבו מספקים לצורך סעיף זה, גם אם לא נעשו באופן מתמשך. כמו-כן, מוצע לקבוע כי החלטת ועדת הבחירות המרכזית למנוע השתתפות מועמד בבחירות לא תהיה טעונה אישור מראש של בית המשפט העליון, ורק יהיה ניתן לערער על החלטה כזו לאחר שהתקבלה.

עמדת מכון זולת – ההתנגדות נחרצת להצעה

כפי שצויין בפתח מסמך זה, מכון זולת לא רק מתנגד להצעת חוק זו, אלא גם הציע לתקן את החוק הקיים כך שתצומצם האפשרות לפסילת מפלגות ומועמדים בהתאם לפסיקת בית המשפט העליון, ותחוזק זכות ההשתתפות בבחירות. ההנמקות המרכזיות להתנגדות זולת להצעה מפורטות להלן:

- ההוראות הרחבות של ההצעה פוגעות באופן חמור ולא מידתי בזכויות היסוד של שוויון, חופש הביטוי וחופש ההתארגנות, ובמיוחד בזכויות לבחור ולהיבחר שנחשבות לזכויות בסיסיות במשטר דמוקרטי. הזכויות לבחור ולהיבחר, שמהוות חלק בלתי נפרד מהתשתית של כל משטר דמוקרטי, מעוגנות בהוראות סעיפים 5 ו-6 לחוק יסוד: הכנסת. נקבע בהן כי "כל אזרח ישראלי

בן שמונה עשרה שנה ומעלה זכאי לבחור לכנסת" וכי "כל אזרח ישראלי שביום הגשת רשימת המועמדים הכוללת את שמו הוא בן עשרים ואחת שנה ומעלה, זכאי להיבחר לכנסת". נשיא בית המשפט העליון בדימוס מאיר שמגר כתב באחד מפסקי דינו כי "הזכות להתמודד בבחירות היא זכות מדינית, אשר בה באים לידי ביטוי רעיון השוויון, חירות הביטוי וחופש ההתאגדות, ומכאן כי זכות זו היא מן הסימנים המובהקים של חברה דמוקרטית".[5] שופט בית המשפט העליון אדמונד לוי הזהיר מפני האדישות הציבורית בשלילת הזכויות דווקא מקבוצות מיעוט: "טול מאדם או מקבוצת אנשים את הזכות להיבחר, ושללת מהם את הזכות לתת ביטוי להשקפה פוליטית שהם גיבשו, ואף את הזכות להשתתף בעיצוב פניו של השלטון ולהשפיע על מהלכיו. אכן ,מגבלות מסוג זה מתקבלות בתרעומת על-ידי אוהדיו של המשטר הדמוקרטי, אולם נדמה לעתים כי עוצמתה של ההתנגדות לאותן מגבלות קטנה כאשר הפגיעה המסתמנת מהן מופנית כלפי קבוצות מיעוט באוכלוסייה".[6] **לנוכח מעמדן של זכויות אלה, פסיקת בית המשפט העליון ביטאה גישה ברורה ועקבית שלפיה את סעיפי החוק הקובעים מגבלות על הזכות להיבחר יש לפרש בצמצום, פן יוגבלו זכויות יסוד אזרחיות יתר על המידה.** זאת, בין היתר מתוך תפיסה כי ישנם אמצעים נוספים להתמודד עם חברי כנסת ונבחרי ציבור הפועלים לקדם פעילות בלתי חוקית – אמצעים המעוגנים בדין הפלילי.[7] ההצעה מעוניינת לרוקן מתוכן את פסיקת בית המשפט העליון בעניין.

- **ההצעה מממשת את האידיאולוגיה של הרב מאיר כהנא, שראה את אזרחי ישראל הנמנים על המיעוט הערבי ואת נציגיו בכנסת כאויבים המסוכנים ביותר של מדינת ישראל, שיש לכל הפחות לגרשם.** כך אמר ח"כ כהנא במליאת הכנסת (16.3.1988): "חברי הכנסת, הבעיה איננה השטחים, הבעיה איננה ערביי השטחים... הבעיה שממנה מתעלמים ובורחים בחרדה, ימין ושמאל, ליכוד ומערך, תחיה ור"צ, פרס ושמיר, שריד וגאולה, "שלום עכשיו" ו"גוש אמונים" – הבעיה המאיימת להכחידנו, חס ושלום, לחסל את המדינה היהודית, חס ושלום, הסרטן שאוכל אותנו הוא הערבים של מדינת ישראל, האזרחים שווי-הזכויות, המצביעים, היושבים כאן בכנסת, המכריעים, ובעיקר הפרים ורבים ועולים עלינו פי שלושה בילודה. זאת הבעיה. עם עוין היושב בתוכנו ושונא את הציונות ואת המדינה היהודית ואת העם השולט על אדמות פלשתין, כפי שהם רואים זאת... הבעיה היא לא ערפאת ולא ג'ורג' חבש, כי אם חברי הכנסת תופיק זיאד, תופיק טובי, מוחמד מיעארי, מחמד ותד ועבד דראושה. הבעיה איננה עזה או טול-כרם, קלקיליה או שכם. הבעיה היא נצרת, סח'נין, שפרעם, טייבה, טירה וכפר-קסם; חברי הכנסת, הבעיה היא ואדי-ערה, אום-אל-פחם. בלב לבה של מדינת ישראל, בעמק-יזרעאל, ממוקם ה"משולש". שם, לאורך הכביש הראשי מחדרה לעפולה ובסביבתו מרוכזים אלפי רבבות של ערבים ישראלים. ובאזור ואדי-ערה, במרכזה של אוכלוסייה ערבית עצומה זו, נמצאת אום-אל-פחם, מרכז שנאה ושטנה לישראל, קן נחשים של "בני הכפר" ועקרבים של חומייני ואש"ף... חברי הכנסת, אום-אל-פחם איננה מקום, כי אם סמל. באיבתה ליהודים, בשנאתה למדינת היהודים ולציונות, היא מסמלת את ערביי מדינת ישראל.

---

[5] ע"ב 2/84 **משה ניימן נ' יו"ר ועדת הבחירות המרכזית לכנסת האחת-עשרה** (פורסם בנבו, 15.5.1985).
[6] בג"ץ 11243/02 **משה פייגלין נ' מישאל חשין יושב-ראש ועדת הבחירות** (פורסם בנבו, 15.5.2003).
[7] א"ב 9255/12 **ועדת הבחירות המרכזית לכנסת התשע-עשרה נ' ח"כ חנין זועבי** (פורסם בנבו, 20.8.2013).

אום-אל-פחם היא נצרת. אום-אל-פחם היא שפרעם, סח'נין, כפר-כנא, טייבה, בקה-אל-ע'רביה וכפר-קסם. אום-אל-פחם היא ערביי הגליל והמשולש, יפו ורמלה, עכו והנגב. אום-אל-פחם היא פצצת זמן הממתינה לרגע של אמת כדי להתפוצץ".[8] **זו גם העמדה של שותפים בכירים בקואליציית הימין הקיצוני של ראש הממשלה נתניהו.** כך למשל, שר האוצר וראש סיעת 'הציונות הדתית' בצלאל סמוטריץ' אמר לחברי הכנסת הערבים בשנת 2021, בהיותו חבר כנסת במליאת הכנסת, "אתם פה בטעות – כי בן גוריון לא גמר את העבודה ולא זרק אתכם ב-48". בנוסף כינה אותם סמוטריץ' "תומכי טרור" ו"אויבים" וציין כי "אין לו שיג ושיח" איתם.[9]

- **ההצעה מהווה ניצול לרעה של הכוח השלטוני, מצד הממשלה והכנסת שנשלטת על ידיה, כדי להטות את הבחירות ולהקשות על הקמת קואליציה חלופית לקואליציית הימין הקיצוני השולטת במדינה מאז ינואר 2023. זאת לאחר שכבר נעשה ניסיון דומה בשנת 2014 באמצעות העלאת אחוז החסימה.** מזה שנים שראש הממשלה נתניהו מבצע מהלכים שונים כדי להפוך את המשטר במדינת ישראל למשטר חד-מפלגתי עם מפלגות לוויין שסובבות סביב מפלגתו, הליכוד. בשנה האחרונה מאמצים אלה נתקלים בקושי רב בשל הירידה העקבית בתמיכה בסקרים בליכוד ובקואליציית הימין הקיצוני שנתניהו עומד בראשה, בשל אחריותם לאסון השבעה באוקטובר. לא מן הנמנע כי ראש הממשלה נתניהו וחברי ממשלתו מבינים כי כדי לחזק את הסיכוי לניצחונו בבחירות הקבועות לאביב 2026 (אלא אם ייערכו קודם בשל אי העברת התקציב ועוד), עליו להדיר 20% מאוכלוסיית המדינה מן "המגרש הפוליטי" וכך למנוע אפשרות להקמת קואליציה חלופית. הוצאת אזרחי ישראל הערבים ונציגיהם חשובה לנתניהו, הן לצורך הורדת אחוז ההצבעה הכללי וכך על מנת להבטיח את הכניסה לכנסת של שותפיו מהימין והימין הקיצוני שעלולים להתקשות לעבור את אחוז החסימה, והן לצורך מניעת הצבעה של אזרחים ערבים למפלגות הערביות ולמפלגות הציוניות היריבות. כך למשל, בבחירות לכנסת ה-25, 84% מכלל האזרחים הערבים הצביעו למפלגות של חברי הכנסת הערבים, והיתר בעיקר למפלגות ציוניות שאינן חברות בקואליציית הימין הקיצוני של ראש הממשלה נתניהו.[10] ניסיון דומה להטיית הבחירות נעשה בשנת 2014, באמצעות העלאת אחוז החסימה. בשנת 2014 העבירה הממשלה העלאה חדה ומשמעותית יותר של אחוז החסימה ל-3.25%, כדי להקשות על המפלגות המייצגות את הציבור הערבי, שהיו מפוצלות פוליטית, להיכנס לכנסת.[11] העלאה דרמטית זו נכללה במסגרת של חקיקה רחבה יותר, אשר נומקה בצורך לחזק את משילות הממשלה.[12] הניסיון כשל, מאחר שהציבור הערבי ראה בהעלאת אחוז החסימה ניסיון להדיר אותו מהשתתפות בבחירות ולכן המפלגות הערביות התאחדו בבחירות לכנסת ה-20 תחת ה"רשימה הערבית המשותפת", אשר הצליחה לקבל מספר מנדטים

---

[8] פרוטוקול הישיבה הארבע מאות ותשע-עשרה של הכנסת ה-11, **אתר הכנסת** (16.3.1988), ובו הצעת סיעת תנועת "כך" להביע אי-אמון לממשלה בשל השנאה למדינה באום-אל-פחם וואדי-ערה וסירובה של הממשלה לנקוט אמצעים הולמים.

[9] נעה שפיגל, סמוטריץ' לח"כים הערבים: "אתם פה בטעות - כי בן גוריון לא גמר את העבודה", הארץ (13.10.2021).

[10] מיכאל מילשטיין, הצבעת הציבור הערבי בבחירות לכנסת ה-25: ניתוח מגמות ומבט לעתיד, **המכון למדיניות ואסטרטגיה אוניברסיטת רייכמן** (9.11.2022).

[11] חוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 62), התשע"ד-2014, **מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.**

[12] יוסי זילברמן, הכנסת אישרה את חוק המשילות: אחוז החסימה יועלה, **N12** (11.3.2014); מורן אזולאי, 0:67 - הכנסת אישרה את חוקי המשילות, **Ynet** (11.3.2014).

חסר תקדים. אך במקביל, העלאת אחוז החסימה הביאה גם ליצירה של "גושים טכניים" ושילוב רשימות בין מפלגות שונות בימין הקיצוני וכך להעלאת ייצוגם בכנסת ובממשלה.[13]

- **אף אם שום מועמד או רשימת מועמדים לא ייפסלו, ההצעה משרתת את קמפיין הדה-לגיטימציה לשיתוף פעולה פוליטי עם נציגי אזרחי ישראל הערבים בכנסת.** לאורך שנות כהונתו כראש ממשלה, נתניהו פעל כדי למנוע את אפשרות ההקמה של קואליציה חלופית לממשלת הימין בהנהגתו, אשר תורכב ממפלגות קטנות ובינוניות של השמאל-מרכז הציוני והמפלגות הערביות. ההצעה מקשה על שיתוף פעולה פוליטי פרגמטי בין חברי הכנסת היהודים והערבים, באמצעות תיוג עצם שיתוף הפעולה עם מפלגות ערבים ונציגיהם כלא לגיטימי וכאקט של תמיכה בטרור. בהתאם, מערכות הבחירות האחרונות התאפיינו בקמפיינים חריפים ומסיתים מאוד של מפלגת הליכוד. כך למשל, קמפיין שרמז על תמיכת מפלגות השמאל בדעאש, הסרטון שבו הצהיר ראש הממשלה נתניהו כי "הערבים נעים בכמויות אדירות לקלפיות", או סיסמת הבחירות "זה או ביבי או טיבי".[14] מפלגת הליכוד גם ניהלה בבחירות הקודמות קמפיין להצבת מצלמות בקלפיות באזורי ההצבעה של האזרחים הערבים, שנשען על טענות לא מבוססות בעניין זיופים מסיביים, ובפועל פגע באמון הציבור בטוהר הבחירות וגרם לחיזוק הדה-לגיטימציה הציבורית להשתתפות המיעוט הערבי ונציגיו בבחירות.[15] בבחירות לכנסת ה-25, נתניהו פרסם ציוץ ברשת טוויטר בו כתב ש"רע"מ היא מפלגה אנטישמית אנטי-ציונית, תומכת טרור שמייצגת את האחים המוסלמים ששואפים להשמיד את ישראל."[16] בבחירות לכנסת ה-25 32% מהאזרחים הערבים הצביעו לרע"מ,[17] ולמעשה סומנו על ידי נתניהו כתומכי טרור שאסור לשתף איתם פעולה.
- **ההצעה מבטאת האצה של תהליך המתנהל מזה שנים לפסול חברי כנסת, מועמדים ורשימות מועמדים המייצגים את אזרחי ישראל הערבים.** המהלך החל עוד לפני כהונתו השנייה של נתניהו, שהחלה בשנת 2009, אך היו אלה ממשלות נתניהו שחוקקו תיקונים לחוק-יסוד: הכנסת. תיקונים אלה הקלו על תהליך הפסילה, ואף אפשרו הפסקת כהונה של חבר כנסת גם לאחר בחירתו, בעת שהוא מכהן. הסמכות לפסול רשימות מהתמודדות בבחירות מוסדה לראשונה בתיקון לחוק-יסוד: הכנסת, משנת 1985.[18] סמכות הפסילה ניתנה בידי גוף המורכב מפוליטיקאים (חברי ועדת הבחירות המרכזית), ובשל כך עוגנה בחוק הביקורת השיפוטית על תהליך הפסילה. בעוד היקף מקרי הפסילה על ידי ועדת הבחירות המרכזית בשנות ה-90 היה נמוך יחסית, הוא גדל מאוד לאחר

---

[13] יהלי (יעל) מרום, מברוכ: הוקמה "הרשימה המשותפת", **שיחה מקומית** (22.1.2015); עמיחי אתאלי, הוגשה רשימת "איחוד מפלגות הימין" לבחירות לכנסת, Ynet,(21.2.2019); יאיר אלטמן, חיבור ראשון בגוש הימין: עוצמה יהודית ונעם מתאחדות, **ישראל היום** (31.1.2021).

[14] יהונתן ליס, נתניהו בסרטון תעמולה חדש: השמאל טוב לדאעש, **הארץ** (14.2.2015); שבתאי בנדט, עמרי נחמיאס ויאיר אלטמן, נתניהו הפיץ סרטון: "הערבים מגיעים בכמויות אדירות אל הקלפי", **וואלה** (17.3.2015); עטרה גרמן, נתניהו: "גנץ שוב משקר, בלי טיבי ועודה אין לו ממשלה", **חדשות סרוגים** (15.2.2020); מיכל אהרוני, מה בתעמולה: טיבי כוכב עליון, **ישראל היום** (27.2.2020).

[15] מורן אזולאי, פרסום ראשון: הליכוד התקין 1,300 מצלמות נסתרות בקלפיות במגזר הערבי, Ynet (9.4.19); דפנה ליאל, כך הדריכו בליכוד את "הפעילים המתעדים" בקלפיות, **N12** (18.8.2019).

[16] החשבון של בנימין נתניהו, **רשת X (טוויטר לשעבר)** (26.6.2022).

[17] מיכאל מילשטיין, הצבעת הציבור הערבי בבחירות לכנסת ה-25: ניתוח מגמות ומבט לעתיד, **המכון למדיניות ואסטרטגיה אוניברסיטת רייכמן** (9.11.2022).

[18] חוק-יסוד: הכנסת (תיקון מס' 9, 1985), **מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת**.

שבשנת 2002 נחקק תיקון נוסף (מס' 35) אשר הרחיב את עילות הפסילה גם לשלילת קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, הסתה לגזענות ותמיכה במאבק מזוין של מדינת אויב או של ארגון טרור נגד מדינת ישראל.[19] כמו כן, איפשר התיקון פסילה אישית של מועמד יחיד מתוך רשימת מועמדים. בשנת 2017 נחקק תיקון נוסף לחוק (מס' 46) שבו הוחלט להרחיב את עילות הפסילה מהמעשים של היחיד להתבטאויותיו. תיקונים אלה סללו את הדרך להגשת דרישות מרובות לפסילת מועמדים ורשימות ערבים. מאז תיקון מס' 46 לחוק הפכו החלטות הפסילה של ועדת הבחירות לעניין שבשגרה, ובית המשפט העליון החל להתערב באופן תכוף יותר בהחלטות הפסילה והאשרור של ועדת הבחירות.[20] בנוסף, ביולי 2016 נחקק תיקון מס' 44 לחוק-יסוד: הכנסת, שמכונה "חוק ההדחה". התיקון מאפשר להפסיק כהונה של חברי כנסת מאותן עילות המאפשרות פסילה של ההתמודדות בבחירות, על פי הצעה של ועדת הכנסת וברוב של 90 חברי כנסת. התיקון נחקק על רקע סערה ציבורית ופוליטית שבמרכזה ביקורת על חברת הכנסת באותה עת, חנין זועבי. בפברואר 2024, נעשה ניסיון להדיח את חבר הכנסת עופר כסיף ממפלגת "הרשימה המשותפת". אמנם לא הושג הרוב הדרוש להדחתו במליאת הכנסת, אך התהליך לווה בהסתה פרועה כלפיו וכלפי כל נציגי המיעוט הערבי בכנסת.[21]

- **ההצעה הינה חלק מסדרת חוקים גזעניים שנועדו להעביר מסר לאזרחי ישראל הערבים, המהווים כ-20% מאוכלוסיית המדינה, שהם לכל היותר אזרחים סוג ב' במדינת ישראל.** במקביל למאמציו של נתניהו להפוך את הליכוד למפלגת השלטון היחידה, גברו גם מאמציו לחוקק חקיקה מפלה, אשר תעביר מסר לאזרחים הערבים שגם במאה ה-21 הם עדיין לא אזרחים שווי זכויות, ולכן עליהם להתייאש ולהימנע מלהשתתף בבחירות לכנסת. בין החוקים המפלים שנחקקו בולטים חוק-יסוד: ישראל – מדינת הלאום של העם היהודי (הידוע גם כחוק הלאום),[22] תיקון מס' 116 לחוק התכנון והבנייה (המכונה "חוק קמיניץ"),[23] התיקונים לפקודת האגודות השיתופיות (הידועים בשם "חוק ועדות הקבלה"),[24] ותיקון מס' 40 לחוק יסודות התקציב, תשמ"ה-1985 (המכונה "חוק הנכבה").[25]

הצעה זו לתיקון חוק יסוד: הכנסת מבהירה את הקשר בין המהפכה המשטרית שמקדמת הממשלה לבין אידיאולוגיית העליונות היהודית שבבסיסה רדיפה והדרה של האזרחים הערבים. אין זה מקרי שהמשמעות של חקיקה זו בפועל היא "שילוב מנצח" של פגיעה ברשימות ובמועמדים מן הציבור הערבי בלבד, יחד עם הנצחת שלטונו של בנימין נתניהו והימין הקיצוני.

כתיבה וייעוץ משפטי: עו"ד איתי מק

---

[19] חוק-יסוד: הכנסת (תיקון מס' 35, 2002), **מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת**.
[20] גיא פלג, בחירות 2020: בג"ץ הפך את החלטת ועדת הבחירות - היבא יזבק תוכל לרוץ לכנסת, **N12** (9.2.2020).
[21] נדחתה הצעת ועדת הכנסת בדבר הפסקת כהונתו של חבר הכנסת עופר כסיף, **חדשות הכנסת – אתר הכנסת** (19.2.2024).
[22] חוק-יסוד: ישראל – מדינת הלאום של העם היהודי (2018).
[23] חוק התכנון והבנייה (תיקון מס' 116), התשע"ז-2017, **מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת**.
[24] חוק לתיקון פקודת האגודות השיתופיות (מס' 8), התשע"א-2011, **מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת**.
[25] חוק יסודות התקציב (תיקון מס' 40), התשע"א-2011, **מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת**.